

УДК 08: 37.014
О-64

О-64 Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення (м. Тернопіль, Україна, 03 березня 2023 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2023. 416 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 03 березня 2023 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти

(протокол № 1 від 27.02. 2023 р.)

УДК 08: 37.014

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

***ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА – ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ:
ПЕРСПЕКТИВИ ТА РІШЕННЯ***

03 березня 2023 року

<i>Сеньовська Н. Л., Нестайко І. М.</i> Створення сучасного героїчного епосу як спосіб допомогти учням пережити травму війни.....	с. 311
<i>Слижук О. А.</i> Застосування технологій змішаного навчання на уроках української літератури в 5-6 класах в умовах воєнного стану.....	с. 316
<i>Слободянюк Т. Б.</i> Рекомендаційна аналітика психологічної безпеки освітнього середовища в мистецькій освіті.....	с. 320
<i>Собко Л. В.</i> Ключові аспекти національно-патріотичного виховання в сучасних умовах закладу освіти.....	с. 325
<i>Сорока Т. П., Соколов Ю. В.</i> Роль сучасних інформаційних технологій у створенні безпечного освітнього середовища для підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти.....	с. 328
<i>Сосновенко Н. В., Горленко В. М.</i> Психологічно безпечне освітнє середовище ЗЗСО.....	с. 332
<i>Степаненко І. І.</i> Інклюзивна освіта – особлива галузь педагогічного знання.....	с. 336
<i>Стрельников В. Ю.</i> Складники оцінювання якості безпечного освітнього середовища закладу неперервної освіти.....	с. 340
<i>Стрийвус Н. Б., Герасимчук Г. І.</i> Безпечне освітнє середовище як необхідна умова навчально-виховного процесу.....	с. 345
<i>Терещук І. В., Сеньовська Н. Л.</i> Національно-патріотичне виховання: формування патріота в умовах українських реалій.....	с. 351
<i>Ткачишина О. Р.</i> Медіаграмотність як основа психологічної безпеки особистості у сучасному інформаційному середовищі.....	с. 355
<i>Успенська В. М.</i> Підготовка педагогів у післядипломній освіті до створення безпечного і здорового освітнього середовища.....	с. 360
<i>Федотова О. О.</i> Історичний підхід у навчальному процесі Маріупольського державного університету як засіб національно-	

- екскурсії в краєзнавчі та історичні музеї;
- конференції присвячені історії України;
- «інформаційні хвилинки»;
- перегляд документальних фільмів про становлення та розвиток України, відомі битви або побут різних регіонів;
- різноманітні майстер-класи;
- святкування державних свят;
- зустрічі молоді з воїнами та волонтерами.

Виховання патріота – надзвичайно важливе завдання, особливо в період збройної агресії з боку сусідньої держави. Цей процес потребує переосмислення, пошуку та реалізації нових підходів до його втілення. Оскільки національно-патріотичне виховання – комплексний процес, то відповідальність за майбутнє молоді лежить не тільки на одному соціальному інституті, як заклади освіти, але й на державі, громадськості та сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Академічний тлумачний словник української мови. Словник української мови: в 11 томах. Том 6. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 19.02.2023).
2. Національно-патріотичне виховання. Міністерство освіти і Науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya> (дата звернення: 19.02.2023).
3. Степанова Н. М. Національно-патріотичне виховання в дії. *Вісник Черкаського університету*. Черкаси, 2017. №1. С. 118–124.

УДК 159.923.2 Г 12

Ткачишина Оксана Романівна,
кандидат психологічних наук,
Київський університет
імені Б. Грінченка, м. Київ

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасна людина живе в інформаційному суспільстві, яке має свої особливості та висуває ряд вимог до особистості. До таких особливостей можна

віднести: збільшення ролі інформації та знань у житті суспільства, зростання кількості людей, зайнятих інформаційними технологіями, комунікаціями та виробництвом інформаційних продуктів і послуг, зростання інформатизації та ролі інформаційних технологій в суспільних відносинах. Варто пам'ятати і про роль глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів, а також задоволення їхніх потреб щодо інформаційних продуктів і послуг тощо.

Зазначені особливості актуалізують проблему медіаграмотності особистості, зокрема, це стосується дітей, підлітків та молоді, оскільки медіаграмотність вимагає розвинутого критичного мислення. Загалом *медіаграмотність* являє собою сукупність знань, вмінь та навичок, що дають можливість особистості аналізувати, критично оцінювати інформацію та раціонально мислити і відповідно почуватися безпечно в інформаційному середовищі. Таким чином, медіаграмотність лежить в основі психологічної безпеки особистості у сучасному інформаційному середовищі.

Науковцями досліджувались як окремі аспекти інформаційної безпеки особистості, суспільства, держави в цілому, так і окремі питання психологічної безпеки особистості у сучасному інформаційному просторі. Серед дослідників, які приділяли увагу проблемі вивчення інформаційної та психологічної безпеки варто згадати Г. В. Ложкіна, М. А. Котика, С. К. Рощина, Г. В. Грачова, В. М. Петрика, Н. Л. Шликову, О. К. Юдіна та ін.

Психологічна безпека – це такий стан суспільної свідомості, у якому суспільство в цілому і кожна людина зокрема сприймають існуючу якість життя як адекватну і надійну, оскільки вона створює реальні можливості для задоволення особистих і соціальних потреб громадян нині і дає їм підстави для впевненості в майбутньому. На думку Г. В. Ложкіна [1], безпека суспільства і людини полягає у стабільності їхніх становищ, а психологічна безпека – у відображенні цього становища у свідомості. Тому інформаційно-психологічну безпеку можна розглядати з позиції впливу інформаційного середовища на суспільну та індивідуальну свідомість, що відображає відносини суспільства і

громадян. Інформаційно-психологічна безпека – це відсутність небезпеки інформаційних впливів. Саме активний соціальний суб'єкт і його психіка зазнають безпосереднього впливу інформаційних чинників, які, трансформуючись через його поведінку, дії (чи бездіяльність), дисфункціонально впливають на соціальні суб'єкти різної системно-структурної і функціональної організації [1].

Варто наголосити на тому, що все частіше у сучасному світі психологічна безпека і захищеність особистості поступаються місцем неспокою, тривозі та невпевненості. Сучасний інформаційний простір відкриває широкі можливості для пошуку будь-якої інформації і персональної інформації про людину зокрема, що аж ніяк не сприяє формуванню почуття захищеності та переживанню психологічного комфорту і безпеки особистості в сучасному інформаційному суспільстві. У наш час особистість навряд чи зможе залишатися «загадкою» для інших, враховуючи широкі можливості сучасного медіапростору (Інтернет, соціальні мережі тощо). Широкі можливості, що відкриваються для встановлення різного роду комунікативних зв'язків, в наш час нерідко можуть мати і негативні наслідки, а саме – потрапляння під вплив психологічних маніпуляцій, впливу на свідомість особистості. Тому сьогодні все більше стають актуальними питання психологічної безпеки особистості в медіасередовищі. Особливо це важливо тоді, коли мова йде про дітей шкільного віку, підлітків та молодь. Ці категорії є найбільш вразливими до різних негативних аспектів інформаційного потоку мережі Інтернет. Маніпулятивний підхід, що нерідко використовується щодо викладу інформації для даної верстви населення, соціальні групи, які є надзвичайно привабливими для підлітків у наш час, як свідчить практика, можуть бути небезпечними для ще нестійкої психіки та недостатньо розвиненої свідомості. Слід навести ознаки, які можуть свідчити про психологічну небезпеку з боку інформаційного середовища (Інтернету, зокрема) для школярів та підлітків такі, як: маніпулювання свідомістю, шантаж, погрози, приниження тощо.

Необхідно зазначити, що психологічна вразливість дітей шкільного та підліткового віку зумовлена насамперед віковими особливостями, коли відбувається становлення самосвідомості, світогляду, формування життєвих цінностей тощо. Тому в цей період зростає небезпека можливого маніпулятивного впливу з боку Інтернет-середовища на свідомість дітей шкільного та підліткового віку. Довіра, невміння критично оцінити інформацію, що надходить із інформаційного середовища та інші вікові психологічні особливості школярів та підлітків можуть слугувати підґрунтям для маніпуляцій свідомістю підростаючого покоління, що може завдати шкоди психологічному здоров'ю підростаючої молоді [2].

Однією з основних психологічних умов збереження психологічної безпеки особистості є підвищення рівня самосвідомості, що є особливо актуальним для молоді. Психологічна безпека особистості проявляється, з одного боку, в її здатності зберігати стійкість (стабільність) в інформаційному середовищі з певними параметрами, а також з різними психотравмуючими впливами, в опірності деструктивним внутрішнім і зовнішнім впливам, з іншого боку – в емоційній експресивності, інтелектуальній, поведінковій варіативності, оптимальній позиції суб'єкта в даних умовах інформаційного середовища. Слід враховувати, що психологічна безпека особистості визначається комплексом пізнавальних, емоційно-вольових і характерологічних особливостей особистості, її спрямованістю і світоглядом, що формуються в процесі соціалізації.

У структурі психологічної безпеки можна виділити такі рівні: відчуття і почуття, сприйняття і оцінка навколишньої дійсності щодо критерію «небезпечно-безпечно», аналіз і прогнозування безпечного майбутнього. Механізми процесу формування та розвитку психологічної безпеки особистості детерміновані поведінкою людини в різних життєвих ситуаціях. До основних можна віднести механізми наслідування зразкам безпечної поведінки, ідентифікації, соціальної оцінки бажаної поведінки, конформності.

Важлива особливість інформаційно-психологічного впливу на індивідуальну свідомість полягає в тому, що людина може не помічати його і не усвідомлювати як небезпеку. Інформаційно-психологічний вплив з метою зміни поведінки особистості в бажаному напрямі має домогтися відповідної зміни в її свідомості, а тут вже дуже тонка межа між просто впливом та маніпуляцією свідомістю.

До критеріїв, що свідчать про загрозу психологічній безпеці особистості в інформаційному середовищі можна віднести наступні:

- переживання почуття незадоволення;
- почуття тривоги та неспокою;
- фрустрація та занепокоєність;
- невпевненість, невизначеність та неясність;
- песимістичні та депресивні переживання тощо [2].

Крім того, варто наголосити на тому, що сучасне інформаційне середовище містить немало дезінформації, неперевіраних фейкових повідомлень тощо. Щоб безпечно орієнтуватися в ньому необхідно сформувати в особистості медіаграмотність, що дозволить не тільки безпечно почуватися, але й захистити себе від різних маніпулятивних впливів. Отже, виникає запитання: «Яким чином сформувати медіаграмотність?» Перш за все, необхідно розвивати критичне мислення, а для цього, як би не банально це звучало, «все ставати під сумнів», аналізувати інформацію, перевіряти її в інших джерелах, шукати першоджерела інформації, дивитись на їх авторитетність тощо.

По-друге, звертати увагу на емоційність інформаційного повідомлення, як правило, фейкові повідомлення саме і містять в своїй основі емоційну складову, що має на меті збурити певні емоції, вивести людину зі стану емоційної рівноваги, викликати певні емоційні стани в людини тощо. Там де переважають емоції, не може бути об'єктивної, раціональної оцінки ситуації.

По-третє, не зайвим буде замислитись над тим, хто і навіщо розповсюджує певну інформацію, тобто яка основна мета поширення даного інформаційного повідомлення.

По-четверте, варто подумати над тим, чи не є певна інформація маніпулятивною, чи не використовуються в даному конкретному випадку маніпулятивні технології з метою впливу на свідомість людини, а у загальному – на суспільну думку. Донесення такої і подібної інформації до підлітків та молоді в умовах освітнього процесу допоможе їм сформувати елементарні навички безпечної поведінки в інформаційному середовищі та убезпечити себе від потрапляння під маніпулятивний вплив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ложкін Г. Інформаційно-психологічна безпека особистості / Г. Ложкін. *Персонал*. 2003. № 3. С. 78-81.
2. Ткачишина О. Р. Психологічна безпека особистості та явища стереотипізації у сучасному інформаційному середовищі / О. Р. Ткачишина. *Психологія: реальність і перспективи*: зб. наук. праць РДГУ. Випуск 8. Рівне: РДГУ. 2017. С. 277 – 281.

УДК 378

Успенська Валентина Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики
змісту освіти комунального закладу
Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти,
м. Суми

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ ДО СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО І ЗДОРОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Школа сьогодні перестала бути лише освітнім ресурсом. Це – середовище розвитку особистості; співпраці, комунікації і життя колективу; взаємодії із зовнішнім оточенням та громадськими інституціями. Освітнє середовище є частиною життєвого, соціального середовища людини, яке виявляється в сукупності всіх освітніх факторів, що безпосередньо або опосередковано